

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора
Бригінця Олександра Олексійовича, професора кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права Хмельницького університету
управління та права імені Леоніда Юзькова
на дисертацію Погребняка Богдана Вікторовича
«Правові засади діяльності адвокатури у сфері надання безоплатної
правничої допомоги»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дисертаційного дослідження, представленого для рецензування, обумовлена низкою взаємопов'язаних факторів. Розвиток вітчизняного права вимагає постійного еволюціонування загальних та спеціальних наукових знань про нього. Важливим є використання нових підходів до пізнання права, одним з яких є обраний автором підхід. Він дозволяє продемонструвати притаманну в сучасних соціокультурних умовах невід'ємну властивість сучасного права більшості держав та продемонструвати, що належна координація та взаємодія між суб'єктами процесу реформування адвокатури забезпечить ефективний режим функціонування цього самоврядного інституту правової системи в майбутньому. Дійсно одним із головних інструментів громадянського суспільства є інститут адвокатури, гарантований ст. 59 Конституції України, у якій визначено, що для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правничої допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура. В сучасних умовах важливими є питання швидкої адаптації до змін в непростих умовах, які переживає наша держава. Враховуючи те, що право на звернення особи до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів закріплене безпосередньо в Конституції України, Кодексі адміністративного судочинства України та в інших нормативно-правових актах, вкрай важливим є забезпечення належного стану незалежної

адвокатури як інституту здійснення захисту, представництва та надання інших видів правничої допомоги клієнту. Виступаючи гарантом такого права, наша держава встановлює процедури його реалізації, зокрема обов'язок відповідних державних органів та їх посадових осіб розглядати й вживати заходів з вирішення питань клієнтів, які потребують врегулювання. В нашій державі адвокатура виступає своєрідним «балансом», що намагається на основі чинного законодавства врівноважити інтереси громадянського суспільства з потребами і можливостями держави. Саме відсутність комплексного дослідження сутності та особливостей правових засад діяльності адвокатури у сфері надання безоплатної правничої допомоги зумовлює актуальність обраної автором теми та її важливе наукове та практичне значення.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Належний науково-теоретичний рівень та практична значимість положень та висновків дисертаційного дослідження обумовлюють достатню обґрунтованість та достовірність наукових положень та висновків дисертації.

Достовірність результатів підтверджується великим обсягом використаних джерел, які охоплюють як наукові розробки вітчизняних вчених із правової тематики, чинного національного законодавства та законодавства інших держав, що стосуються правових засад діяльності адвокатури у сфері надання безоплатної правничої допомоги.

Мета дисертаційного дослідження сформульована розумно та чітко. Так, автор поставив за мету розв'язання науково-прикладного завдання, а саме: визначення сутності та особливостей правових засад діяльності адвокатури у сфері надання безоплатної правничої допомоги, а також формування напрямів удосконалення у цій сфері.

Поставленої мети дисертанту в повній мірі вдалось досягнути завдяки її послідовній конкретизації у системі завдань дослідження, які об'єднані у три логічно вибудованих блоки. Зокрема, дисертацією вирішено наступні завдання: з'ясувати поняття «безоплатна правнича допомога» у контексті діяльності

адвокатури; визначити роль та місце адвокатури в системі надання безоплатної правничої допомоги; розглянути адвокатуру як суб'єкта адміністрування системою надання безоплатної правничої допомоги; розкрити особливості діяльності адвокатури як суб'єкта надання безоплатної правничої допомоги; охарактеризувати взаємодію адвокатури та суб'єктів владних повноважень у сфері надання безоплатної правничої допомоги; проаналізувати зарубіжний досвід регламентації діяльності адвокатури у сфері надання безоплатної правничої допомоги; сформулювати напрями вдосконалення правового регулювання діяльності адвокатури у сфері надання безоплатної правничої допомоги в Україні.

Об'єкт та предмет дослідження визначені відповідно до встановлених вимог та дозволяють всебічно проаналізувати поставлену проблематику, не виходячи за межі наукової спеціальності. Відповідно до поставленої мети та завдань, об'єкту та предмету дисертаційного дослідження побудована його структура. У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та розв'язано наукове завдання, що полягає у визначенні сутності та особливостей правових засад діяльності адвокатури у сфері надання безоплатної правничої допомоги.

Також сформульовано низку висновків, пропозицій і рекомендацій, направлених на вирішення зазначеного завдання. Дисертант доцільно з точки зору логічної побудови дисертації відправною точкою дослідження обрав аналіз поняття «безоплатна правнича допомога» у контексті діяльності адвокатури. Також в першому розділі було опрацьовано роль та місце адвокатури в системі надання безоплатної правничої допомоги.

У центральному розділі роботи зроблено аналіз адвокатури як суб'єкту адміністрування системою надання безоплатної правничої допомоги та як суб'єкту надання безоплатної правничої допомоги. Особлива увага приділена взаємодії адвокатури та суб'єктів владних повноважень у сфері надання безоплатної правничої допомоги.

У завершальному розділі роботи автор опрацьовує зарубіжний досвід регламентації діяльності адвокатури у сфері надання безоплатної правничої допомоги. У розділі автор присвячує увагу дослідженню напрямів вдосконалення

правового регулювання діяльності адвокатури у сфері надання безоплатної правничої допомоги в Україні. Завершується дослідження загальними висновками, які уособлюють найбільш вагомими його результати.

Варто звернути увагу на вдало обрану методологічну основу дисертаційного дослідження, яка забезпечила високий ступінь вірогідності та наукової обґрунтованості його результатів.

Детальний аналіз змісту дисертації дозволяє зробити висновок про її системний, цілісний та завершений характер, дисертаційне дослідження Погребняка Б.В. є самостійною працею та відзначається високим науковим рівнем.

Наукова та практична цінність дисертації. Дисертація характеризується науковою новизною та практичною цінністю, оскільки її матеріали можуть бути використані у науково-дослідній сфері, правотворчості, навчальному процесі та правозастосуванні.

Примітно, що пропозиції автора можуть слугувати базисом для проведення наукових досліджень правових засад діяльності адвокатури у сфері надання безоплатної правничої допомоги, а також для вдосконалення чинного законодавства про безоплатну правничу допомогу щодо діяльності адвокатури та функціонування системи надання безоплатної правничої допомоги. Результати дослідження використовувалися під час розробки та згодом при викладанні навчальних дисциплін «Адвокатура України» та «Адміністративне право».

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Слід відзначити комплексний характер проведеного дослідження правових засад діяльності адвокатури у сфері надання безоплатної правничої допомоги.

Автором доведено, що безоплатна правнича допомога у контексті діяльності адвокатури являє собою державну гарантію реалізації права на професійну безоплатну правничу допомогу шляхом створення умов для організації та надання такої допомоги безоплатно з метою забезпечення здійснення прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, їх захисту та відновлення у разі порушення.

У дисертаційному дослідженні встановлено, що взаємодія адвокатури та суб'єктів владних повноважень є важливими фактором, який впливає на ефективність системи надання безоплатної правничої допомоги. Взаємодія адвокатури та суб'єктів владних повноважень у сфері надання безоплатної правничої допомоги – це суспільні відносини рівноправних суб'єктів на засадах партнерства, які складаються у процесі їх спільної діяльності для ефективного функціонування системи надання безоплатної правничої допомоги. Основною та необхідною ознакою ефективної взаємодії адвокатури та суб'єктів владних повноважень у сфері надання безоплатної правничої допомоги є наявність спільної мети – спільна узгоджена діяльність щодо створення необхідних умов для ефективного функціонування системи надання безоплатної правничої допомоги.

Автор справедливо наголошує на тому, що в інших державах застосовуються різні підходи щодо участі адвокатури в системі надання безоплатної правничої допомоги. Для вдосконалення функціонування адвокатури у сфері надання безоплатної правничої допомоги в Україні доцільно врахувати досвід тих країн, за законодавством яких адвокатура приймає участь у адмініструванні системою надання безоплатної правничої допомоги та безпосередньо надає безоплатну правничу допомогу. Особливої уваги заслуговує досвід таких країн як Литва, Естонія та Болгарія. У Законі Литовської Республіки «Про гарантовану державою правничу допомогу» передбачено окрему статтю, присвячену функціям адвокатури у сфері гарантованої державою правничої допомоги. Передбачення окремої статті в Законі України «Про безоплатну правничу допомогу» стосовно напрямів діяльності адвокатури у сфері надання безоплатної правничої допомоги сприятиме вдосконаленню системи надання безоплатної правничої допомоги та участі в ній адвокатури.

Позитивним досягненням дисертанта є те, що ним, враховуючи тенденції у вітчизняному праві, внесено ряд змін та доповнень до чинного законодавства, адже сьогодні роль адвокатури у системі надання безоплатної правничої допомоги є обмеженою, що зумовлено тенденціями усунення адвокатури від всіх складових процесів регулювання та адміністрування системи надання безоплатної правничої

допомоги. Це є порушенням як національного, так і міжнародного законодавства. За таких умов постає нагальна потреба формування напрямів вдосконалення правового регулювання діяльності адвокатури у сфері надання безоплатної правничої допомоги.

Необхідно відзначити логічну злагодженість дисертації, взаємозв'язок її окремих підрозділів. Автор послідовно виклав матеріал, правильно співвідносячи загальні і конкретні питання, сформулював необхідні наукові дефініції. Позитивною стороною дисертації, безперечно, є її науково-теоретичний рівень та практична спрямованість.

Повнота викладення у публікаціях положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки, пропозиції та рекомендації, що сформульовані в дисертаційному дослідженні, достатньо повно викладені, а також знайшли відображення у наукових статтях, опублікованих у виданнях з юридичних наук, а також у тезах доповідей на науково-практичних конференціях, що відповідає вимогам, які пред'являються до дисертацій.

Відсутність порушення академічної доброчесності.

Аналіз змісту дисертації вказує на дотримання здобувачем вимог академічної доброчесності. У роботі є посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей, дотримано вимоги законодавства про авторське право і суміжні права, надано достовірну інформацію про методики результати дослідження, джерела використаної інформації. Таким чином, у рецензованій роботі не виявлено ознак академічного плагіату, фальсифікації та інших порушень, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконаного дисертантом дослідження.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Попри усі вищезазначені позитивні моменти, дисертація, як і будь-яке нове творче дослідження, містить окремі дискусійні положення, які потребують додаткової аргументації чи роз'яснення дисертантом під час прилюдного захисту та є можливими для врахування при здійсненні подальших наукових досліджень з

обраної тематики.

1. У дисертаційному дослідженні на сторінці 70 зазначено, що «адвокатура в системі надання безоплатної правничої допомоги є єдиним, окремим інститутом та займає специфічне місце, оскільки виключно цей суб'єкт забезпечує якісні стандарти надання безоплатної професійної правничої допомоги.». Але ж відповідно до статті 9 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу» «суб'єктами надання безоплатної первинної правничої допомоги в Україні є: органи виконавчої влади; органи місцевого самоврядування; центри з надання безоплатної правничої допомоги; спеціалізовані установи з надання безоплатної первинної правничої допомоги, утворені органами місцевого самоврядування з урахуванням потреб територіальної громади; юридичні особи приватного права, які мають право надавати правничу допомогу, залучені органами місцевого самоврядування у встановленому законом порядку; адвокати та інші фахівці у відповідній галузі права, залучені органами місцевого самоврядування у встановленому законом порядку». Тобто дискусійним являється твердження автора стосовно того, що виключно адвокатура забезпечує якісні стандарти надання безоплатної професійної правничої допомоги. Як це пояснить дисертант?

2. Дисертантом на сторінці 164 визначено, що «серед усіх суб'єктів надання безоплатної правничої допомоги тільки для адвокатури забезпечення правничої допомоги кожному, хто її потребує, є головним завданням. Для інших суб'єктів надання безоплатної правничої допомоги є завданням субсидіарним, додатковим, яке виконується разом із реалізацією основних статутних функцій.». Але ж відповідно до статті 9 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу» «суб'єктами надання безоплатної первинної правничої допомоги в Україні є: ... центри з надання безоплатної правничої допомоги; спеціалізовані установи з надання безоплатної первинної правничої допомоги, утворені органами місцевого самоврядування з урахуванням потреб територіальної громади;», для яких також надання безоплатної правничої допомоги кожному, хто її потребує, є головним завданням, що прямо передбачено у назві таких установ. Яка позиція здобувача з даного питання?

3. Зрозуміло, що відповідна географічна близькість, а також європейський вектор розвитку нашої держави є визначеним на найвищому рівні, що являються визначальними у представленому дослідженні, перш за все у розділі 3, але вважаємо, що дисертація була б більш повною за умови використання досвіду діяльності адвокатури у сфері надання безоплатної правничої допомоги держав Азії, адже за даними багатьох аналітичних звітів розвиток держав Азії є найбільш перспективним у XXI столітті.

4. У дисертації на сторінці 21 зазначено, що дисертацію виконано відповідно до Дорожньої карти з питань верховенства права, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 травня 2025 року № 475-р, та Програми виконання Дорожньої карти з питань верховенства права, затвердженої рішенням Ради адвокатів України від 12 грудня 2025 року № 125. Однак не зрозуміло які саме питання були враховані під час написання дисертаційного дослідження.

Разом із тим висловлені зауваження, насамперед, характеризують складність проблеми, що досліджується, вони носять дискусійний характер та не впливають на загальну позитивну оцінку представленої дисертації, яка відповідає встановленим вимогам. Слід зазначити, що в дисертації ідеї можуть бути базою для розвитку наукових досліджень діяльності адвокатури у сфері надання безоплатної правничої допомоги.

Висновок. Зміст дисертаційної роботи висвітлений достатньо повно, автор сформулював висновки, які здатні стати належним внеском у розвиток правової науки. Основні теоретичні положення, висновки та результати дисертаційного дослідження знайшли відображення у публікаціях автора.

Дисертаційне дослідження Погребняка Богдана Вікторовича на тему «Правові засади діяльності адвокатури у сфері надання безоплатної правничої допомоги», відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами й доповненнями від 08 квітня 2025 року № 426), наказу МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017

року № 40 (зі змінами й доповненнями від 31 травня 2019 року № 759) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами й доповненнями від 03 травня 2024 року № 507), є завершеною самостійною науково-дослідною роботою, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують наукове завдання, що має істотне значення для правової науки, є завершеною самостійною науково-дослідною роботою, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують наукове завдання, що має істотне значення для правової науки, а його автор – Погребняк Богдан Вікторович заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

**професор кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права
Хмельницького університету управління
та права імені Леоніда Юзькова,
доктор юридичних наук, професор**

Олександр БРИГІНЕЦЬ

Підпис *Олександра Бригінеця*
ЗАСВІДЧУЮ:
Вчений секретар університету

Олександра Бригінеця